

แนวความคิดหรือความเชื่อของประชาชนในสังคม

ศาสนาโรมัน

โรมมีเทพเจ้าประจำชาติ แต่ด้วยชั้นวัฒนธรรมทางศาสนา ลัทธิบูชาต่าง ๆ จึงอยู่ได้ในโรมัน บุคคลหนึ่งสามารถนับถือได้หลายลัทธิ สมัยพริ้นซิเพทเกิดลัทธิบูชาจักรพรรดิ (Cult of Emperor) จักรพรรดิออกุสตุสได้รับการยกย่องบูชาโดยถือเป็นเทพ ลัทธินี้กลายเป็นพิธีกรรมประจำชาติอย่างเป็นทางการเพื่อปลุกใจให้รักชาติมากกว่าเป็นเรื่องทางศาสนา สำหรับชาวิวและคริสต์แล้วไม่เกี่ยวกับพิธีกรรมดังกล่าวเพราะขัดกับหลักคำสอนทางศาสนา

สมัยออกุสตุส ชาวโรมันเริ่มบูชาเทพเจ้าจากทางตะวันออกในแนวของการไถ่บาปในโลกหน้าเช่น บูชาเทพไอซีสของอียิปต์ เทพมิทราของเปอร์เซีย ฯลฯ ซึ่งเรียกรวม ๆ ว่าเป็นลัทธิรหัสนิยม ลัทธิเหล่านี้ก่อให้เกิดลัทธิสากลนิยมและอัตตาธิปไตยที่เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ก็มีลัทธิเพลโตใหม่ (Neo - Platonism) โพลติอุสเป็นนักปรัชญาของลัทธินี้ได้เผยแพร่การบูชาเทพองค์เดียวผู้ทรงอนันตภาพไม่มีขอบเขต ลัทธินี้ต่อมาได้สังเคราะห์แก่นสำคัญของลัทธิอื่นนอกศาสนาอื่น ๆ เข้ามาด้วย บรรยากาศของลัทธิศาสนาแบบต่าง ๆ นี้ มีผลให้ลัทธิเหตุผลนิยมและมนุษยนิยมของกรีกถูกกลืนเกือบหมดสิ้น สิ่งที่เกิดขึ้นจากลัทธิใหม่ ๆ เหล่านี้คือ โหราศาสตร์ เวทย์มนต์ การหลอกลวงและพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งครอบงำคนมากกว่าในสังคมกรีก ท่ามกลางบรรยากาศเหล่านี้ คริสตศาสนาได้เกิดขึ้นและได้ช่วยชนะเหนือจิตใจประชาชน

คริสตศาสนาในจักรวรรดิโรมัน

คริสตศาสนามีลักษณะที่นำเอาความเชื่อจากลัทธิที่มีมาก่อนมาจัดรวมกัน เช่น แนวความคิดเรื่องความตายและการฟื้นคืนชีพ อย่างไรก็ตามได้มีพื้นฐานต่างจากศาสนาอื่น ๆ อย่างน้อย 2 ประการ คือ ประการแรก คริสตศาสนามีพระเจ้าเพียงองค์เดียว ประการที่สอง พระเยซูขึ้นถือเป็นผู้ไถ่บาป และเป็นบุคคลในคำพยากรณ์ของศาสนาฮีบรู ทรงเป็นบุคคลร่วมสมัยกับออกุสตุส แต่พระชนม์น้อยกว่า พระเยซูมีปาฏิหาริย์ต่าง ๆ และหลักคำสอนของพระองค์เน้นความรัก ความเห็นอกเห็นใจ และการอ่อนน้อมถ่อมตน การดำรงชีวิตอย่างมีสติ มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนและศัตรู พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่คนจนและผู้ทอดทิ้ง

การที่พระเยซูทรงวิจารณ์ข้อบกพร่องทางศีลธรรมของบรรดาพระในศาสนายิวสมกับการที่ทรงอ้างว่าตรัสในนามของพระเจ้า มีผลให้ทรงถูกตรึงกางเขนในฐานะผู้พยายามโค่นล้มระบบการปกครอง นักบุญปอล อัครสาวกสามารถใส่ความคิดเรื่องภราดรภาพสากลเข้าในศาสนาคริสต์ได้สำเร็จ ทำให้ศาสนาคริสต์แพร่ไปได้มาก มีชนชั้นอื่น ๆ รวมทั้งนักบุญปีเตอร์และอัครสาวกองค์อื่น ๆ ต่างพากันเดินทางจาริกเผยแพร่ศาสนา และรวบรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรทางศาสนาขึ้น

เอกสารทางประวัติศาสตร์ของชาวคริสต์เริ่มมีมากในคริสต์ศตวรรษที่ 2 และ 3 องค์การทางศาสนาก็เริ่มเด่นชัดกว่าเดิม มีการจัดลำดับสงฆ์เป็นหลายชั้นลดหลั่นกันลงมา อัครสังฆราชที่อยู่ประจำตามมหานครมีความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น ที่โรม อเล็กซานเดรีย แอนติออก และต่อมาที่กรุงคอนสแตนติโนเปิลด้วย เมื่อเวลาผ่านไป อัครสังฆราชที่โรมได้รับการยกย่องมากขึ้นจนสูงกว่าองค์อื่น ๆ

แนวความคิดของคริสตศาสนาได้รับการพัฒนาให้ลึกซึ้งตามแนวปรัชญาต่าง ๆ ของกรีกและยิว เช่น ของเพลโต สโตอิก และพระคัมภีร์เก่าของยิว แนวความคิดที่ได้รับการตีความเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นพื้นฐานให้กับนิกายออร์ทอดอกซ์ อย่างไรก็ตามได้ทำให้คริสตศาสนามีความหมาย และดึงดูดใจปัญญาชนมากขึ้น

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในจักรวรรดิโรมันเป็นไปอย่างรวดเร็ว คำสอนและทางรอดในคริสตศาสนา สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของยุค คริสตศาสนาได้รับเอามรดกของวัฒนธรรมโรมในเรื่ององค์การทางการเมืองและกฎหมายมาใช้ รูปแบบองค์กรของศาสนาคริสต์ในยุคกลางเหมือนกับระบอบการปกครองของจักรวรรดิโรมันนั่นเอง

ในระยะแรกคริสตศาสนิกชนมักตกเป็นเป้าความเกลียดชัง ระแวงสงสัย เพราะการปฏิเสธศาสนาอื่นและไม่ยอมรับนับถือเทพเจ้าของรัฐ ในบางช่วงคริสตศาสนิกชนจึงโดนกวาดล้างขนานใหญ่ เป็นช่วง ๆ แต่ศาสนาคริสต์ก็เผยแพร่ไปไม่หยุดยั้ง แต่เมื่อถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 4 ศาสนาคริสต์ก็เติบโตเกินกว่าจะทำลายล้างได้แล้ว จักรพรรดิโรมันได้หันมาประนีประนอมกับคริสตศาสนา จักรพรรดิคอนสแตนตินเป็นจักรพรรดิโรมันองค์แรกที่นับถือคริสตศาสนา และเมื่อสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 4 ประชาชนส่วนใหญ่ก็หันมานับถือคริสต์